

O‘ZBEK TILINING JAHON HAMJAMIYATIDA TUTGAN O‘RNI

Ibragimova Durdona Ma`rufjon qizi

Farg‘ona viloyati Oltiariq tumani 21-maktab o‘zbek tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada tilning jamiyatda tutgan o‘rni haqida to‘xtalgan. O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi mavqeiga, dunyo tillari orasida o‘zbek tilining o‘rni haqida ma’lumot keltirilgan.

Kalit so‘zlar: ona tili, ma’naviyat, davlat tili, adabiyot, o‘zbek tili.

KIRISH

Ona tili - millatning ruhidir. Til-davlat timsoli, mulki. Tilni asrash, rivojlantirish-millatning yuksalishi demakdir. Xalqning Vatani, davlati kabi yana bir buyuk, ehtimolki, birlamchi boyligi bor. Bu uning tili. Aynan til odamlar guruhini bir millat sifatida biriktiradi, ya’ni xalqni, xalq, millatni, millat qiladi. Ulug’ mutafakkir shoir hazrat Alisher Navoiyning o‘zbek xalqi ma’naviyat dunyosi, tilining shakllanib, rivoj topishida xizmatlari katta bo‘lgan. Navoiyning asarlari orqali ona nilimizga bo‘lgan mehr- muhabbatimiz oshdi. Bugun bizning Vatanimizda ham chet tillarini o‘rganishda zarur shart-sharoitlar yaratilishi bilan birga o‘z ona tilini chuqur bilish masalasiga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. O‘zbekistonda garchi davlat tili sifatida o‘zbek tili ko‘rsatilgan bo‘lsada, boshqa millatlarning nafaqat tili, balki urf-odatlar ham alohida hurmat qilinadi. Zero, Prezidentimiz ta’kidlaganidek, o‘z tilini hurmat qilgan boshqalarning ona tiliga ham chuqur hurmat bilan qaraydi.

O‘zbek xalqi shundayin bir chamanzorki, uning bostonida gul ko‘p, chechak ko‘p. Bu bo‘stonda bir-biriga o‘xshamaydigan, bir-birini takrorlamaydigan tillar avlodi kundan-kunga rivojlanib boraveradi. Mana shu tillar ichida eng chiroylisi va qadimiysi o‘zbek tilidir. Avvalo, har bir inson o‘z ona tilini bilishi kerak. Insoniyat jamiyatining shakllanishida tilning o‘rni beqiyos. Til jamiyat uchun, insonlar uchun xizmat qiladi. Shuning uchun u ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Til yakka odamga emas, balki butun jamiyatga daxldor bo‘lib, shu jamiyat a’zolari yordamida shakllantirilib boriladi. Til xalqlar millatlar o‘rtasida ko‘prik vazifasini o‘tagan. Til ijtimoiy hodisa deb shuning uchun aytadilar. Dunyodagi tillar kelib chiqishi, lug‘aviy va grammatik jihatdan yaqinligiga qarab bir necha til oilalariga bo‘linadi.

Yer yuzida 20-ga yaqin til oilasi bor. Til oilalari o‘z navbatida til turkumlariga bo‘linadi. Turkiy tillarning katta oilasiga mansub bo‘lgan o‘zbek tilining tarixi xalqimizning ko‘p asirlik orzu-intilishlari, dardu armonlari, zafarlari bilan uzviy bog‘liq. O‘zbek tilining jozibasi momolarimiz allasi, maqomlarimiz, ertak va afsonalarimiz, romanu dostonlarimizning sehrli satrlarida, jiloli ohanglarida aks etgan. Tarixga nazar solsak,

buyuk ajdodlarimiz , ota-bobolarimiz aynan ona tilimiz orqali jahonga o‘z so‘zini aytgan hamda nodir ma‘naviy meros , qadriyatlarimizga asos solganligiga guvoh bo‘lamiz.

G‘afur G‘ulom ko‘p tilni bilishning xosiyati haqida shunday deydi: “Hayotda ko‘p tilni bilish chuqur bilim olmoqchi bo‘lgan yoshlar uchun juda zarur. Inglischa, nemischa, fransuzcha, italyancha tillarni bilish dunyo madaniyati xazinasiga yo‘l ochadi. Shekspirni, Bayronni, Shillerni, Gyoteni, Danteni asl nusxasida o‘qiy olish katta fazilat-ku”.

Til millatimizning borlig‘i, qalbimizning quyoshidir. Til adabiyotni yashnatadigan, millatning ruhiy boyligini oshiradigan ijtimoiy hodisadir. Til yashasa millat ham, adabiyot ham yashaydi. Til bilgan-el biladi. Har qanday tilni o‘rganish uchun avval shu tildagi so‘zlarni bilib olish kerak bo‘ladi. Buning uchun esa shu tildagi gap tuzish,so‘zlarni bog‘lash, qonun qoidalarini bilish kerak. Tildagi tovushlar talaffuzini yaxshi o‘zlashtirib, so‘zlarni to‘g‘ri aytish ham til o‘rganishda juda muhimdir. Ona tilim menga g‘urur va iftixor tuyg‘usini bag‘ishlaydi. Xalqlar o‘rtasidagi birlik, ahillik hurmat tilni bilishdan boshlanadi. Tilga ixtiyorsiz-elga e‘tiborsiz. Til bilan ko‘ngilni doimo bir tutish kerak. Chunki har bir millatning tili yaxshi insonlar qatoridan suv ichib turadi.

O‘zbek tilining imkoniyatlari shu qadar kengki unda nasr va nazm uchun kerakli bo‘lgan go‘zal va nafis uslublarni topish mumkin. Tilga bo‘lgan muhabbat tuyg‘usi ona suti bilan qonga kiradi. Tilimiz bizning ruhiy boyligimiz, ma‘naviy borligimizdir. Millatni yashnatib, uni dunyoga tanitadigan asosiy vosita til desak adashmagan bo‘lamiz. Tilga bo‘lgan muhabbat tuyg‘usi har bir insonning qalbida josh urib to‘lqinlanib turmog‘i lozim.

Ushbu qutlug‘ ayyom 1989-yil 21-oktabr sanasi – “Davlat tili haqida” gi qonun qabul qilingan kun ma‘naviy jasorat, ezgu maqsadlar ro‘yabi bo‘lgan kunligi bilan ahamiyatlidir. Ilm-fan, texnika aqlbovar qilmas darajada rivoj topganiga qaramasdan , dunyo hamjamiyati sayyoramizda nechta til borligi haqida aniq ma‘lumotga ega emas. Ba‘zi ma‘lumotlarga ko‘ra , dunyo tillarining soni 7 mingdan oshadi. Mazkur tillardan 14 tasida insoniyatning uchdan ikki qismi gaplashadi. Ushbu tillarning har birida so‘zlashadiganlar soni esa 50 milliondan ziyod. Dunyodagi 70 tilda gaplashadiganlar 5 milliondan ko‘p bo‘lsa qolgan tillarda muloqot qiladiganlar 1 milliondan kam.

Ularning faqat 200 ga yaqini davlat tili yoki rasmiy til maqomiga ega. Shu nuqtayi nazardan qaraganda o‘zbek tiliga davlat tili maqomi huquqiy jihatdan muhrlab bergan mazkur qonunning xalqimiz hayotidagi o‘rni beqiyosdir. Bunday nufuzga ega bo‘lgan o‘zbek tili asrlar sinovidan o‘tgan, qiyomiga yetgan va boshqalarga ibrat bo‘la oladigan til sanaladi. Bugun O‘zbekiston hukumati tomonidan olib borilayotgan siyosat buni amalda ko‘rsatmoqda.

XULOSA

Yurtimiz bo‘ylab va xalqaro maydonlarda ona tilimizda yangrayotgan Davlat madhiyasi ham qalblarimizda vatan tuyg‘usini jo‘sh urdiradi.

Ulug‘ ma‘rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy ta‘kidlaganidek , har bir millatning dunyoda borligini ko‘rsatadigan oynai hayoti – bu uning milliy tili va adabiyotidir.

Xulosa qilib aytganda, Til-millat qiyofasining bir bo‘lagidir. Til bizning millatimizning shon-u shuhratini oshiradigan asosiy ko‘zgudir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqidagi” gi qonuni “ O‘zbek tilining yangi qonunlari” –To‘plam T.:1998, 20-30 bet
2. Shodmonov E, Rafiev A, G‘oyipov “O‘zbek tili” (darslik) T.:1995
3. Rasulov R, Mirazizov A “ O‘zbek tili “ (o‘rta maxsus kasb-hunar ta‘limi muassasalarining boshqa tillarda olib boriladigan guruhlar uchun o‘quv qo‘llanma) T.: 2006